

Διαταραχή

Ελλειμματικής

Προσοχής -

Υπερκινητικότητας

Εισαγωγή

Τι είναι η ΔΕΠ-Υ:

- Αναπτυξιακή διαταραχή
- Κύρια γνωρίσματα:
απροσεξία και υπερκινητικότητα-παρορμητικότητα
- Επιμένει στο χρόνο
- Επιφέρει δυσκολίες στο ίδιο το παιδί και στο περιβάλλον

(Κάκουρος, Μανιαδάκη, 2000)

Συχνότητα εμφάνισης ΔΕΠ-Υ:

Μεγαλύτερη συχνότητα στον παιδικό πληθυσμό

- ✓ Διεθνείς έρευνες : 3-5% του μαθητικού πληθυσμού

(American Psychiatric Association, 2000a)

- ✓ Στην Ελλάδα: 10% του μαθητικού πληθυσμού

(Κάκουρος, Μανιαδάκη, 2000)

Τρεις Τύποι ΔΕΠ-Υ (DSM IV)

A) Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής –
Υπερκινητικότητας
με Προεξάρχοντα τον Απρόσεκτο Τύπο (27%)

B) Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής –
Υπερκινητικότητας
με Προεξάρχοντα τον Υπερκινητικό-Παρορμητικό Τύπο
(18%)

Γ) Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής –
Υπερκινητικότητας,
Συνδυασμένος Τύπος (55%)

(Καλαντζή-Αζίζι, 1998· Τσομπανίδης, 2004· Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2012)

Χαρακτηριστικά ΔΕΠ-Υ

Δύο κατηγορίες συμπτωμάτων :

πρωτογενή

Απορρέουν από την ίδια τη φύση της ΔΕΠ-Υ

- Υπερκινητικότητα
- Απροσεξία
- Παρορμητικότητα

δευτερογενή

προκύπτουν από την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον

(Κάκουρος&Μανιαδάκη,2000α)

Πρωτογενή συμπτώματα

Υπερκινητικότητα: «νευρολογική υπέρμετρη κινητική δραστηριότητα» (Ortner & Ortner, 1995, 202) που συνοδεύεται από:

Απροσεξία: ανησυχία και διαταραχές στην ικανότητα συγκέντρωσης και στη διατήρηση της προσοχής (αδυναμία αυτοελέγχου), και

Παρορμητικότητα: η τάση του ατόμου να ενεργεί αυθόρμητα, η σκέψη είναι μεταγενέστερη της πράξης *

(Κάκουρος, 2001, Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2012)

Ανίχνευση

- ✓ Υπερκινητικότητα-Παρορμητικότητα: περίπου στα 3-4 έτη
- ✓ Απροσεξία: περίπου στα 5-7 έτη

Δευτερογενή συμπτώματα

Συνοδά προβλήματα

- Γνωστικό/Νοητικό επίπεδο:
 - Νοητική ανάπτυξη
 - Μαθησιακές δυσκολίες
 - Ανάπτυξη λόγου/ομιλίας
 - Κινητική ανάπτυξη
 - Οργάνωση χρόνου και ύπνου
- Συναισθηματικό/Συμπεριφορικό επίπεδο:
 - Προσαρμοστικές ικανότητες
 - Συναισθηματικές αντιδράσεις-κίνητρα
 - Προβλήματα συμπεριφοράς
 - Αγχώδεις διαταραχές
 - Καταθλιπτικά συμπτώματα

Το παιδί με ΔΕΠΥ

➤ Στο σχολείο:

- δεν μπορεί να μείνει ακίνητο
 - μιλά πολύ στην τάξη
 - ξεχνά να σηκώσει το χέρι
 - τα βιβλία, τετράδια, θρανίο είναι συχνά ακατάστατα
 - δυσκολεύεται να ξεκινήσει να γράφει στην τάξη
 - το γράψιμό του είναι σχετικά ακατάστατο
 - συχνά ξεχνά τις ασκήσεις, βιβλία, τετράδια
 - συχνά δυσκολεύεται να θυμάται τις οδηγίες του νηπιαγωγού
 - συχνά βαριέται στην τάξη
 - προτιμά να κάνει στην τάξη πράγματα που του αρέσουν και το ενδιαφέρουν περισσότερο
 - τελειώνει συνήθως τελευταίο τις ασκήσεις
 - νιώθει αμηχανία όταν ο δάσκαλος του κάνει παρατηρήσεις
- (Μουζάκη,σημειώσεις)

➤ Με άλλα παιδιά:

- συχνά θυμώνει και τους φωνάζει ή τσακώνεται
- πληγώνεται εύκολα και στεναχωριέται συχνότερα και περισσότερο
- συχνά αισθάνεται απομονωμένο
- τα άλλα παιδιά παραπονιούνται ότι τα ενοχλεί
- συχνά δεν θέλουν να παίζουν μαζί
- συχνά το κοροϊδεύουν ή το πειράζουν
- συχνά οι φίλοι του είναι μικρότεροι
- κάνει εύκολα φίλους στην αρχή, αλλά τους χάνει εύκολα

(Μουζάκη,σημειώσεις)

➤ Στο σπίτι:

- το δωμάτιό του είναι ακατάστατο
- δεν ακούει τους γονείς του όταν τον φωνάζουν
- ξεχνά να κάνει πράγματα που του έχουν πει
- τσακώνεται έντονα με τα αδέρφια του
- δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για να κάνει τα πράγματα που θέλει
- δυσκολεύεται να είναι έτοιμο στην ώρα του
- δυσκολεύεται να σηκωθεί το πρωί
- δυσκολεύεται να πάει για ύπνο το βράδυ
- ανησυχεί για το σχολείο και μερικές φορές προτιμά να μείνει σπίτι
- δυσκολεύεται να ξεκινήσει να διαβάσει και να γράφει τα μαθήματά του

(Μουζάκη,σημειώσεις)

➤ Για τον εαυτό του:

- *αισθάνεται διαφορετικό*
- *νιώθει απομονωμένο*
- *νιώθει ότι θυμώνει πολύ όταν το πειράζουν*
- *νιώθει ότι εκνευρίζει συνέχεια τους γύρω του*
- *νιώθει συχνά απογοητευμένο ή κουρασμένο*
- *νιώθει ότι ξεχνά συνέχεια πράγματα*
- *νιώθει ότι δεν είναι αρκετά έξυπνο γιατί οι εργασίες του παίρνουν πιο πολύ ώρα από τους άλλους*
- *θέλει να το συμπαθούν περισσότερο*

(Μουζάκη, σημειώσεις)

Αίτια

Τα αίτια εμφάνισης της ΔΕΠΥ δεν είναι κατανοητά και συγκεκριμένα. Γι' αυτό επικρατεί ασυμφωνία στα ευρήματα των διαφόρων ερευνών.

Η ΔΕΠΥ πιθανώς οφείλεται σε:

- **Ενδογενείς νευρολογικούς παράγοντες**
- **Γενετικούς-Βιολογικούς παράγοντες**
- **Οικογενειακούς-Περιβαλλοντικούς-Ψυχοκοινωνικούς παράγοντες**
- **Προσωπικούς-Συναισθηματικούς παράγοντες**
- **Εκπαιδευτικούς-Διδακτικούς παράγοντες**

Ωστόσο, η εμφάνισή της δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο σε έναν παράγοντα, πράγμα που καθιστά την ερμηνεία της *πολυπαραγοντική*.

(Βάρβογλη&Γαλάνη, 2007)

Διδακτικές Παρεμβάσεις

- ❖ η παρέμβαση είναι **απαραίτητη**
- ❖ είναι μακροχρόνιες και απαιτούν το συνδυασμό πολλών στοιχείων (παιδί, σχολείο, οικογένεια, φαρμακευτική αγωγή, κλπ)
- ❖ να είναι κατάλληλα σχεδιασμένες ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού
- ❖ να ενισχύουν την αυτοεκτίμηση του παιδιού
(Καλαντζή-Αζίζι & Καραδήμας, 2004)
- ❖ να παρέχει τη δυνατότητα ευελιξίας
(Brasswell & Kendall, 1988)

Χαρακτηριστικά των διδακτικών παρεμβάσεων

- Διαφοροποίηση παιδιού από την συμπεριφορά
 - Εξατομίκευση της διδασκαλίας
 - Διοχέτευση της κινητικής ενέργειας (ανάθεση μικρών ευθυνών, μικρά διαλείμματα μεταξύ εργασιών για εκτόνωση της ενέργειας, κλπ)
 - Μη λεκτική επικοινωνία
 - Θετική και αρνητική ενίσχυση-Συγκεκριμενοποίηση του επαίνου
 - Τήρηση κανόνων και ορίων
 - Σαφείς οδηγίες
 - Συμμετοχή σε όλες τις δραστηριότητες
 - Βοήθεια και προσωπική οργάνωση του χώρου
 - Προετοιμασία για κάθε αλλαγή στο πρόγραμμα και τις δραστηριότητες
 - Σταδιακή επίτευξη στόχων
- (Αγαπητού-Χαλμπέ, 2010·Κουμπιάς,2006·Μάσχα&Καραδήμας,2012)
- Χρήση μνημονικών τεχνικών και κανόνων

Η περιβαλλοντική οργάνωση της τάξης

Το παιδί με ΔΕΠ-Υ

- κάθεται σε μπροστινό θρανίο ώστε να βρίσκεται στο οπτικό πεδίο του εκπαιδευτικού
 - το θρανίο του να μην είναι κοντά στην πόρτα και σε παράθυρα
 - να μην υπάρχουν πάνω στο θρανίο αντικείμενα που μπορεί να του αποσπάσουν την προσοχή, μόνο τα απαραίτητα
 - κάθεται ανάμεσα σε δύο «καλούς» ή ήσυχους μαθητές
- (Γιαννοπούλου,2008·Κουρκούτας,σημειώσεις)
- Συχνή αναπροσαρμογή του περιβάλλοντος της τάξης για προσέλκυση του ενδιαφέροντος και αποφυγή μονοτονίας, στα παιδιά με ΔΕΠ-Υ
 - Ύπαρξη υψηλών προδιαγραφών ασφάλειας στην τάξη για την αποφυγή ατυχημάτων

(Αγαπητού-Χαλμπέ,2010)

➤ Συνεργασία ειδικού – γονέων

A. συμμετοχή γονέων στη θεραπευτική διαδικασία

B. τροποποίηση των δυσλειτουργικών αντιλήψεων των γονέων

Γ. συμβουλευτική των γονέων

Αναγκαιότητα: Να συνειδητοποιήσουν οι γονείς ότι θα πρέπει πρωταρχικά και *οι ίδιοι* να αλλάξουν, με προϋποθέσεις τη διαθεσιμότητα και τη δέσμευσή τους

(Mitchell)

- ❑ Αρχικά ➡ **ενημέρωση** για: φύση και δυσκολίες της ΔΕΠ-Υ
 - κρίσιμο και πολύ σημαντικό στάδιο
 - αποτελεί την *προετοιμασία* των γονέων για τη *συμμετοχή* τους στην παρέμβαση

(Κάκουρος&Μανιαδάκη,2000)

- ❑ Έπειτα ➡ συστηματική **εκπαίδευση** γονέων από τον ειδικό
 - κατανόηση βασικών *αρχών* συμπεριφοράς, δηλ. ποιες συμπεριφορές οφείλονται στην ίδια τη *διαταραχή* και ποιες στο *χαρακτήρα* του παιδιού

- αναγνώριση και έλεγχος δυσλειτουργικών αντιδράσεων των γονέων, με στόχο την αλλαγή συμπεριφορών, όπως επικρίσεις, εκβιασμούς, εκρήξεις, χειροδικίες, υποτίμηση του παιδιού, κλπ.

□ Τέλος ➡ **εφαρμογή** μεθόδων και τεχνικών από τους γονείς

- συνειδητοποίηση αδυναμιών και θετικών στοιχείων του παιδιού

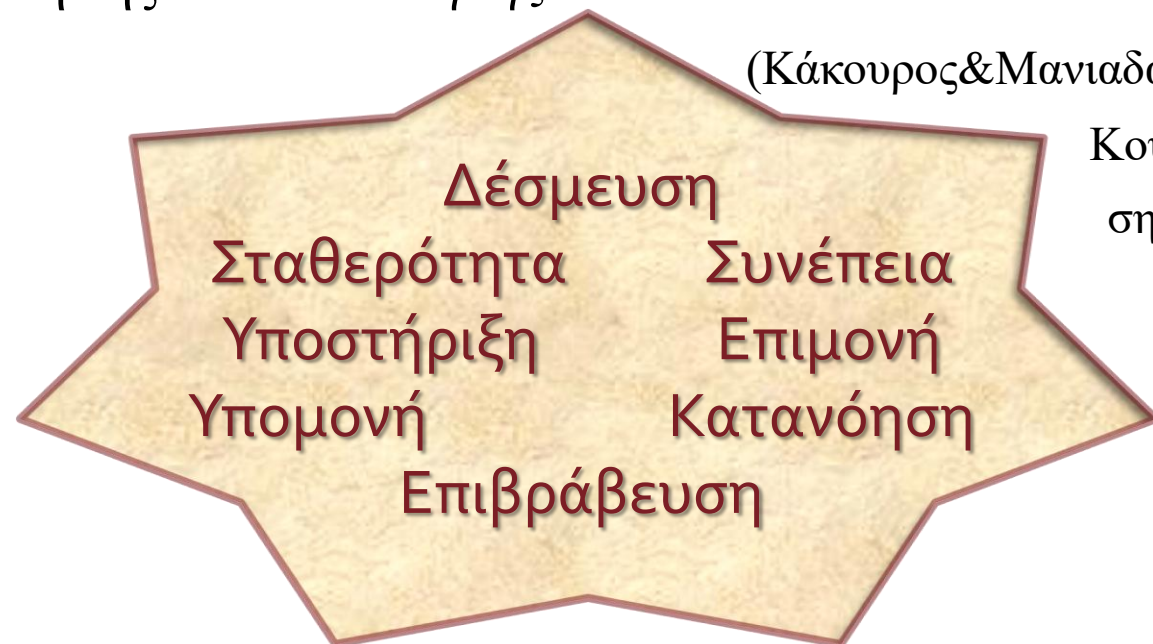
- αναγνώριση, αξιοποίηση και ενίσχυση (άλλων) δεξιοτήτων του παιδιού

- ενίσχυση της αυτοπεποίθησης του παιδιού

(Κάκουρος&Μανιαδάκη,2000·

Κουρκούτας,
σημειώσεις)

Γενικά:

➤ Συνεργασία Ειδικού με Εκπαιδευτικό

- ❑ Ο εκπαιδευτικός και ο ειδικός ξεχωριστά δεν μπορούν να διαχειριστούν επιτυχώς την κατάσταση

Αναγκαία η χάραξη κοινής πορείας παρέμβασης

- ❑ **Ειδικός** → παροχή τεχνικών και μεθόδων παρέμβασης, ανάλογα με το βαθμό της αναπτυξιακής διαταραχής
- ❑ **Εκπαιδευτικός** → παροχή πληροφοριών για τη συμπεριφορά, την επίδοση και τις σχέσεις με συνομηλίκους
- ❑ Πολλές φορές είναι απαραίτητη, όχι μόνο η ενημέρωση του δασκάλου, αλλά η διεύρυνση στάσεων και αντιλήψεών του

(Κάκουρος&Μανιαδάκη,2000)

Γενικά:

Δέσμευση

Σταθερότητα Συνέπεια

Υποστήριξη Ακρίβεια

Σαφήνεια Ενθάρρυνση

Ενίσχυση

➤ Συνεργασία Εκπαιδευτικού – Γονέων

- ❑ **Εκπαιδευτικός** —→ παροχή πληροφοριών για τη συμπεριφορά, την επίδοση και τις σχέσεις με συνομηλίκους στην τάξη/σχολείο καθώς και *τεχνικών παρέμβασης* στο σπίτι
- ❑ **Γονείς** —→ παροχή πληροφοριών για συμπεριφορές και συνήθειες του παιδιού στο σπίτι, καθώς και ενημέρωση για την πορεία εξέλιξής του
- ❑ Ενδεικτικά παραδείγματα:
 - ✓ Οργάνωση χρόνου / χώρου διαβάσματος
 - ✓ Εκμάθηση δεξιοτήτων διαβάσματος
 - ✓ Ημερήσιο τετράδιο επικοινωνίας

(Κουρκούτας,σημειώσεις)

Επίλογος...

- Κατανόηση της διαφορετικότητας κάθε περίπτωσης παιδιού με ΔΕΠ-Υ
- Αναγκαιότητα Ενταξιακής Προοπτικής, με στόχο την *ένταξη* του μαθητή τόσο στο *εκπαιδευτικό*, όσο και στο ευρύτερο *κοινωνικό* περιβάλλον
- Εξατομίκευση της διδασκαλίας βασισμένη στις *ιδιαιτερότητες* και τις *ανάγκες* του μαθητή
- Πολυεπίπεδη προσέγγιση, με τη *συνεργασία* εκπαιδευτικού-ειδικού-γονέων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ ΑΓΑΠΗΤΟΥ-ΧΑΛΜΠΙΕ, Β., *Το υπερκινητικό παιδί στην προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία: Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο, 2010.
- ❖ ΒΑΡΒΟΓΛΗ, Λ., και ΓΑΛΑΝΗ, Μ., *Η Διάγνωση της Διάσπασης της Προσοχής*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2006.
- ❖ ΚΑΚΟΥΡΟΣ, Ε. και ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ, Κ., *Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2012.
- ❖ ΚΑΚΟΥΡΟΣ, Ε., *Το Υπερκινητικό Παιδί: Οι δυσκολίες του στη μάθηση και στη συμπεριφορά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001.
- ❖ ΚΑΚΟΥΡΟΣ, Ε. και ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ, Κ., *Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000.
- ❖ ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ, Η., και CHARTIER, J-P., *Παιδιά και έφηβοι με ψυχοκοινωνικές και μαθησιακές διαταραχές: Στρατηγικές παρέμβασης*. Αθήνα: Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, 2008.
- ❖ ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ, Η., σημειώσεις μαθήματος *Κλινική Ψυχοπαιδαγωγική Παιδιών με Ιδιαίτερες Ανάγκες/Δυσκολίες (B05Π10) – Υπερκινητικό Παιδί*. <http://www.edc.uoc.gr/ptde/index.php?id=194,0,0,1,0,0>, ανακτημένο στις 11/11/2013
- ❖ ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗ, Μ., *Διαταραχές συγκέντρωσης της προσοχής*. Ηράκλειο: ΕΥΔΟΞΟΣ, 2004.
- ❖ ΛΑΖΑΡΑΤΟΥ, Ε., *Ψυχική αναστολή και υπερκινητικότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΒΗΤΑ, 2009.
- ❖ ΜΟΥΖΑΚΗ, Α., σημειώσεις μαθήματος *Διαταραχές Μάθησης (B05Π08) – ΔΕΠΥ*. <https://elearn.uoc.gr/mod/resource/view.php?id=4625>, ανακτημένο στις 4/11/2013.

- ❖ MITCHELL D., *What Really Works in Special and Inclusive Education*. Great Britain: Routledge, 2008
- ❖ NEUHAUS, C., *Το υπερκινητικό παιδί και τα προβλήματά του* (Μωραΐτου, Γ. , Μεταφρ., Καλαντζή-Αζίζι, Α., Υπεύθυνη, Ζαφειροπούλου, Μ., Επιμ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999.
- ❖ WENDER, P., *Attention-Deficit Hyperactivity Disorders in Children, Adolescents, and Adults*. New York: OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2000.
- ❖ ΚΟΥΜΠΙΑΣ, Ε., *Προβλήματα Προσοχής: Ψυχοκοινωνικοί Παράγοντες και Εκπαιδευτική Πράξη*. Στο: ΘΕΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, 2006. Τόμοι 32-35, τεύχος 2, σελίδες 32-39
- ❖ ΤΣΟΜΠΙΑΝΙΔΗΣ, Γ., *Οι Αντιλήψεις των Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Γενικής Εκπαίδευσης Σχετικά με τους Μαθητές που Παρουσιάζουν Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας*. Στο: ΘΕΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, 2004. Τόμοι 24-27, τεύχος 1, σελίδες 67-71
- ❖ ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗ, Μ., *Το Υπερκινητικό Σύνδρομο*. Στο: ΘΕΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, 2004. Τόμος 24-27, τεύχος 4, σελίδες 23-33